

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

- ANN MARGRET HOLMGREN, F. TERSMEDEN: Henrik Ibsen †.
CECILIA BLÅTH-HOLMBERG: Berndt Oscar Stackelberg. II.
LYDIA WAHLSTRÖM: Ett »unghögerprogram».
Litteratur: F. E., Den hvita slafvinnan af Elisabeth Schøyen.
Föreningsmeddelande.
Från skilda håll: Finland: »Vår stora fråga löst.» — Den danska kvinnans kommunala rösträtt.

Kjellbergskas Fljoksholan

Rationell sårbehandling.

Sår böra skyddas icke endast mot infektion, utan äfven för giftiga och skadliga ämnen, som hindra läkningen. Detta oaktadt rekommenderas och användas många preparater till sårbehandling endast på grund af deras förmåga att döda bakterier.

Enligt offentliga redogörelser af de skickligaste läkare är originalfabrikatet Salubrin fullkomligt giftfritt och ett godt medel mot en stor del hudsjukdomar, till att hålla sår rena och friska m. m. På grund af dessa egenskaper och i följd af sin enastående förmåga att motverka och häfva svulnad och blodstockningar vinner Salubrin oförbrutet allt större användning till behandling af sår, kontusioner, kylknölar, brännskador m. m. Om utspridning och sättet för användningen läs bruksanvisningen. Salubrin tillhandahålles i Partym-, Speceri- och Färgaffärer. Partilager hos Geijer & C:o, Stockholm.

Kvinnliga juridiska byrån

Triewaldsgränd 2. A. T. 143 23.

Kontorstid kl. 1/2 10-4.

Utför rättegångar, verkställer boutredningar och arfskiften, förmedlar egendomslörsäljningar, aflärsöfverlåtelse och ackordsuppörelser under hand, uppsätter legala handlingar, utför i öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt ombesörjer med energi och till ytterst billigt arfvode inkasseringar.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skriftråden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och bitråden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m.** Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående. 5 **REGERINGSGATAN 5.**

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Priselönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa material.

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. Gust. Pettersson,
52 Drottninggatan 52.

SOMMARLOF 1906.

Illustrerad sommartidning för barn,

16 sidor, rikt och vackert illustrerad.

Ur innehållet må nämnas:

“Pilten Jesus” af Joh. Rinman. Med illustrationer. **Sommarlof**, poesi af Ester Edquist. På fäbodvall i Dalarne. Berättelse af A-i-e, med sju illustrationer. **Vår lärarinnas namnsdag**, poem af Märta, med färgtrycksplansch af Jenny Nyström-Stoopendaal. **I Sommarsol**. Berättelse af Anna H-m-Preinitz, med två färgtrycksplanscher af Jenny Nyström-Stoopendaal. **Vår Svenska folksång** af A-i-e. **Barnaglädje**, poem af Märta. Med illustration. **Hvem är den bäste?** Med illustration, m. m., m. m.

SOMMARLOF kostar 10 öre;

vid rekvisition af minst 20 ex. lämnas tidningen för 8 öre, hvart 11:te gratis. Tagas 100 ex. och därutöver på en hand, nedsättes priset till 7 öre pr ex., men då lämnas inga friexemplar.

Rekvirera helst snarast från

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötsel af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

SCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfnader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsortiment till landsorten.
Broderiaffären, 24 Kommandörsgatan
1 tr. (hörnet af Söbyllegatan).

Filip Holmqvists Handelsinstitut

Norra Allégat. 7, Göteborg.

Främsta och största enskilda handelsläroverket i landets främsta handelsstad!

22:a arbetsårets hösttermin begynner den 16 Augusti
och vårtermin den 15 Januari.

16 lärare; för språk äfven **utlännningar**. Institutet tillhandagår köpmän gratis vid behof af kontorister. Eleganta med modernaste hygieniska anordningar försedda undervisningslokaler (11 rum) i institutets egen byggnad. 1905—06 310 elever. Holmqvists skrifmetod är landets mest spridda och af **staten antagen som normalmetod**. Begär program.

Bokförings- och revisionsbyrå.

Filip Holmqvist,

Öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm,
lärare vid Chalmerska Institutet, ledamot af Svenska revisorsamfundet.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris*.

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt*.

All slags Sinnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrlar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.

Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Henrik Ibsen †.

Redan länge hade han varit borta från oss. Sjukdom och ålderdom hade för flera år sedan skiljt honom från världen. Men ändå — när dödsbudet kom, kändes en underlig, ristande smärta i hjärtat.

De, som voro medvetna om hvilket omätligt inflytande denne man haft på hela sin samtids utveckling i Norden och långt utöfver dess gränser, bäfvade inför tomheten efter den store tuktomästaren, som piskade människorna framåt mot idealet. Den stränge domaren fanns ej mer i lifvet, han som tvingat folk att se i sanningens spegel både sig själfva, lifvet och mänskligheten.

Man kunde ej annat än anställa en själfransakning rörande allt man mottagit i Henrik Ibsens diktning. Hvar stode man i utveckling om ett streck drogs öfver Ibsens livsverk? Hur har icke han gripit in i våra meningar och gärningar? Hur har han icke omvandlat och vidgat våra moralbegrepp, våra fordringar på sanning i alla förhållanden, vår aktning för personlighetens frigörelse o. s. v.

Personlighetens frigörelse, helletskrafvet och den omuttliga sanningen, det var hans höga ideal. De följa som en röd tråd genom hans verk, från de stora filosofiska och religiösa dramerna till verklighetsstyckena i de trånga småstäderna.

Med sin satirs hela skärpa gisslar han allt det som är smått och trångbröstadt. Han vill skaffa armbågsrum för individen. Han slåss som ett lejon för sina medmänniskors frigörelse, och han menar att »retten har den som er närmest i pagt med framtiden».

I ett bref säger han att allt hvad han diktat har han genom-

left om också icke uppleft. Och, tillägger han, »hver ny digtning har for mig selv havt det öiemed at tjene som en åndelig frigjorelse og renselses proses; thi man står aldrig ganske uden medansvarlighed och medskyldighed i det samfund man tilhører».

Hvad allt han lidit under sin hårda kamp för att bli klar öfver sitt diktarekall och under bördan af det för honom heliga kallet, det kan man se både i hans diktning och hans bref.

Länge dröjde det innan han fick erkännande, och länge dröjde det innan han blef förstådd. Läs t. ex. om den storm som reste sig mot »Gengangere». Pressens hela grofva artilleri körs fram för att oskadliggöra den farliga boken, som skulle nedrifva familjen, religionen och *upphäfva pliktbegreppet* m. m. Den danska Nationaltidende skrifer t. ex. att endast därför att Ibsen »står så högt i i navnkundighed och literär betydning kan hans nye arbeide ikke uden videre kastes hen i den kalkkule hvor sligt i grunden hører hjemme».

Men midt i den allmänna nedsablingen trädde Georg Brandes fram med ett mästerstycke af en anmälan. Han ställde dikten i rätt belysning och bidrog helt visst till att fjällen föllo från ens ögon. Han förklarade stycket vara »den nobleste handling i Ibsens literäre liv».

Hur djupt allt detta missförstående gick Ibsen till sinnes, kan man se i det vemodiga tacksamhetsbref han skrifer till Brandes, hvori det heter: »— når jeg lægger mærke til hvor lavtliggende den hele betragtningens måde viser sig at være så overkommer der mig et dybt missmod, og jeg synes mangan gang, at jeg lige så gerne straks kunde afslutte min literäre virksomhed».

Men i stället kommer han nästa år med »En Folkefiende», där han framställer förföljelsens hela vederstygglighet. Två år senare visar han i »Vildanden» hur lifslögnen älskas och omhuldas.

Han var sig själf orubbligt trogen i sin diktning, utan ringaste hänsyn till hur långt hans läsekrets kunde följa honom. Allt annat vore feghet, säger han.

Hvad Ibsen verkat på uppfattningen af kvinnans ställning både inom och utom äktenskapet, kan ej vägas eller mätas. Han har där varit i det innersta genomgripande. Jag behöfver blott påminna om när »Et Dukkehjem» kom ut, hur det delade den läsande världen i två hetsigt stridande partier — de förstående och de icke förstående. De förståendes antal växte med hvar dag som gick och nu finns knappt någon fullt oförstående kvar.

Från början lär Ibsen ha varit emot kvinnans emancipation. Han hade t. o. m. ogillat Mills »Kvinnans underordnade ställning». Men månne icke Camilla Collett och fru Ibsen — dessa två starka kvinnopersonligheter, som båda stodo honom så nära — haft sin andel med i hans omvändelse härvidlag? Nog af, vi veta alla, att ingen har mäktigare än Ibsen häfdat kvinnans rätt att lefva sitt lif i full frihet och fullt ansvar.

Litet hvar har nog känt en viss kyla slå emot en i Ibsens diktverk. Men denna kyla styrker och härdar. Ibsen är som det ensamma höga och aflägsna snöfjället, som utsänder kalla strömmar ned genom dalarna till människors boningar, där de bli lifgifvande och fruktbarande. Ibland skummar strömmen ilsken och hvit, ibland kan den gå leende och mild och återspegla sol och himmel.

Alltid är Ibsen underfull, ofta skrämmande på samma gång som lockande och dragande. Man kan ej lägga ifrån sig ett af hans stycken och glömma det. Det tvingar en att tänka öfver det däri uppställda problemet tills man bildat sig en mening. Förr får man ingen ro.

Han underlättar aldrig förståendet med pekande vägvisare. Det ser tvärtom ut som om han älskade att lägga hinder i vägen för sina läsare. Själf måste man arbeta sig fram genom törne och tistel innan man kommer till klarhet och det ger kanske ökad kraft att förstå.

Att här ingå på någon tolkning af Ibsens verk medger hvarken utrymmet eller min ringa förmåga. Jag har blott velat antyda ett och annat som för mig och helt visst för otaliga andra haft den största betydelse.

Hans sista verk »Naar vi döde vaagner» är som ett afsked till lifvet — en uppgörelse med hvad konsten kostat sin utöfvare. Intet af hvad han skrivit har djupare rört mig — det är som den ensammes rop öfver den öde vidden.

Hans stämman har nu tystnat. Men lika fullt lefver Ibsen och skall aldrig dö, ty frukterna af hans lifs arbete kunna icke dö. De bära evighetsfröet i sig.

* * *

Hedrad blef han i lifvet, fast sent. Hedrad i döden blef han som få. På statens bekostnad gjordes hans begrafning. Dagen före begrafningen firades folkmassornas vackra sorgfest. Tiotu-

sental af människor defilerade i den sena kvällen rundtom hans kista, som stod i Trefaldighetskyrkans svartklädda kor, belyst af florombundna ljuslågor och smekt af orgelns mjuka toner.

Begrafningen bevistades af konungen, representanter för andra kungliga hus, regering och storting o. s. v. En mängd korporationer fingo ej ens plats i kyrkan utan väntade utanför. Ett femtiotal officiella kransar nedlades på kistan, däribland en från 160 kvinnor i Stockholm och Uppsala. Kyrkodelpartementet hade offentligen uppmanat till att inga tal måtte hållas vid kransläggningen. Man skulle fatta sig kortast möjligt.

De svenska kvinnornas krans var en jättekrans af endast hvita liljor med band i de svenska färgerna. Jag nedlade den med följande ord: »Sof trygg Henrik Ibsen! Kvinnorna vaka öfver din tankes barn. Ett tack från kvinnor i Stockholm och Uppsala».

Nationalteaterns orkester spelade »Åses död», en sång af Caspari utfördes och »Den store hvide flok» sjöngs af Lammers och studenternas kör. Skönare kunde ingen diktare vigas till grafvens ro.

I processionen följdes han till »Vor Frelseres gravlund» där jordfästningen skedde. Massan af kransar, burna på studenternas unga axlar, lades som en mur kring grafven.

Mot en bakgrund af björkar ligger hans graf på en öppen och vid gräsplan, en plats värdig den store diktaren.

Dagen fick en högtidlig afslutning genom föreställningar på teatrarna. Nationalteatern gaf tre akter ur »Peer Gynt», hvar efter en gripande epilog af Nils Collett Vogt, begynnande med orden: »Ingen kval stor som geniets», upplästes stilla och varmt af fröken Reimers. Ridåerna drogs till sidan. Ibsens byst stod där med de kända skarpa dragen. På båda sidor minnestaflor med namnen på hans verk. Framför brunno ljus på svarta, korsade stänger, bakom stodo mörka granar. Ridåerna slötos. Tyst och andaktsfullt gled den sorgklädda publiken ut.

Nästa dag har man återgått till sitt arbete. Men hvar man går och hvar man står så bär man inom sig och möter vid hvart steg följderna af Henrik Ibsens lifsgärning.

Ann Margret Holmgren,
f. Tersmeden.

Berndt Oscar Stackelberg.

II.

Friherre Stackelberg var en mångbetrodd man; han erhöll genom offentliga uppdrag talrika bevis på det förtroende man hyste för honom.

Ett af dessa var hans val till riksdagsman 1879, till en början på grund af hans förtjänster angående försvarets ordnande, men senare uppställdes han som liberal kandidat och var vid sitt sista val ej ens utsluten från socialisternas lista. Som riksdagsman var han liberal och tillhörde Andra kammarens »intelligensparti». Varmt omfattade han alla humana frågor; så understödde han Hedins förslag om olycksfallsförsäkring för arbetare och ville att i förslaget skulle inbegripas också kvinnor; han verkade för rösträttens utvidgning äfven till kvinnan; han var ifrig motståndare till vivisektionen, hvilken han ansåg såsom ett kunskapens missbruk af sin makt; han åtog sig lifligt de illa aflönade lärarne och lärarinnorna vid fackskolor och verkade för att genom ned-satta skolafgifter främja folkupplysningen.

Sina bästa krafter ägnade han förbättrandet af kvinnans rättsliga ställning. Han har härför af sin tid blifvit kallad en »opraktisk svärmare», och likväl var det för praktiska reformer han arbetade. Framför allt bestred han den lyriska pjunkuppfattningen af sann kvinlighet såsom liktydig med okunnig hjälplöshet på alla områden, utom kökets, och fullständigt, omyndigt beroende. Redan samma år som »Föreningen för gift kvinnas äganderätt» stiftades, var han en af dess verksamaste medlemmar och under sina sista år dess ordförande. Äfven här lade han sin organisationsförmåga i dagen och blef därför också den ledande och ordnande. Ett hans stående uttryck var alltid: »Om alla våra lagparagrafer, där det står '*man*', bli ändrade till '*man och kvinna*', då skall samhället bli bättre och färre orättvisor förekomma.»

Egentligen var han onekligen i många fall en abstrakt teore-

tiker af det mest radikala slag: för honom var det klart som solen att ingen mänsklig rättighet borde någon människa förhållas, vore tiden för en reform än så olämplig! Rätt var och förblef rätt och kunde icke tåla uppskof; hvarje orättvisa måste ofördröjligen upphävas.

Det var under riksdagen 1883 han framlade sin motion om ändrad lagstiftning angående äkta makars inbördes egendomsförhållande. I stället ville han ha in i giftermålsbalken ett par korta stadganden om äkta makars skyldighet att hjälpa hvarandra inbördes samt om änkring- och änkorätt. Lagutskottet afstyrkte emellertid bifall, åberopande hänsyn till »familjerätten», samt betonade att ändringar i gällande lag måste vidtagas med varsam hand och vara ett *utvecklande* af det bestående, ej ett brytande därmed.

Mot detta utlåtande polemiserade Stackelberg lifligt: »Att man ej skall rifva ned utan att sätta något annat i stället, det är en allmänt bekant sats, ofta begagnad af dem, som icke vilja framåt. Jag skulle likväl tro, att mycket beror på *hvad* man vill rifva ned. Om t. ex. en trädgård är omgifven af ett högt plank, som hindrar sol och luft att där komma in och därmed skadar växtligheten — — så behöfver man icke göra något annat än rifva ned planket — — för att göra trädgården fruktbarande. I fall man upptäcker en orättvisa — låt vara inom lagstiftningen eller något annat område — skulle man verkligen vänta med att taga bort denna orättvisa, till dess man kunde sätta en annan i stället? Bäst är enligt mitt förmenande att helt enkelt undanrödja orättvisan. — — — Utan förkofring och utveckling kommer man ingenstädes i vår värld. Men jag tror på friheten såsom det i vår tid mest utvecklande och på samma gång bäst bevarande element, jag känner, och har så mycket mer ansett det nödvändigt att vår äktenskapslagstiftning utvecklas i det af mig angifna syftet, som man redan gjort den ogifta kvinnan myndig — — — sedan den ogifta råder öfver sig och sitt själf, blir däraf en nödvändig följd, att hustrun ock bör få laglig rätt att förvalta sin egendom. Det var icke *så* svårt för den flicka, som aldrig blef myndig, att såsom gift förblifva omyndig eller att gå från det ena omyndighetstillståndet till det andra; men sedan hon en gång vant sig vid att sköta sina egna förmögenhetsangelägenheter, måste det vara svårt för henne att underkasta sig mannens målsman-skap.»

Han framställde till slut det förslaget, att riksdagen i skrifvelse till k. m:t måtte föreslå sådan ändring af giftermålsbalken, att hustrun äfven utan äktenskapsförord måtte erhålla rätt att råda öfver sin ärfta förmögenhet.

Han understöddes af Nordenskjöld, Key, Borg m. fl. af det då varande liberala partiets främste män. Hans förslag föll emellertid och Borg — den kände kvinnosaksförkämper, hvilken den tidens konservative höljde med åtlöje — förklarade förslaget »en vårens budbärarinna, som visserligen skulle komma att för ögonblicket synas frysa ihjäl, men nog ändå skulle komma åter». SjälF drog han försorg om, att han blef sannspådd, ty vid riksdagen 1884 framlade han en motion om kvinnans kommunala rösträtt. Under debatten behandlade motionären frågan från olika sidor, talade — som pressen uttryckte sig — om »slafvinnor, sibyllor, änglar, dockor och d. h. jungfrun», hvilket väckte mycken munterhet och bemöttes med gyckel. Det var då Borg fällde sitt bekanta yttrande att »då frågan kommit in i ett nytt stadium, hvilket utmärkes af sträfvandet att kasta öfver den ett skimmer af löje, så får jag säga, att detta är en erfarenhet, som man haft äfven på andra håll. I England har man sagt, att den första period denna fråga haft att genomgå var löjets, den andra förargelsens, den tredje aktningens».

»Jag kan icke finna annat», slöt han, »än att kvinnan med den verksamhet, hon hittills i vårt land utvecklat och med de bildningsanstalter som här finnas, redan nu är fullt lämplig att åtnjuta fullständiga politiska rättigheter, både valrätt och valbarhet. Jag har dock, för att icke allt för mycket afskräcka dem, som skulle vilja i denna fråga något åtgöra, afstått från den ena punkten i mitt förslag, nämligen yrkandet om *valbarhet*, och i likhet med sju kamrater inom konstitutionsutskottet ansett mig endast böra yrka *valrätt*.»

Stackelberg hörde icke till dem som läto afskräcka sig. Han tog saken på fullt allvar, och hans yttranden i frågan afhördes med aktningsfull uppmärksamhet.

»Jag tror nog», sade han bl. a., »att kvinnor finnas, som anse sig böra varna mot faran att af 'välvilliga nyhetsifrare' låta locka sig ut på okända vädjobanor. Jag betviflar ej häller, att många kvinnor finna det vara bekvämast att slippa ifrån det ansvar och de omsorger, som deltagandet i det politiska lifvet skulle medföra. Jag får dock säga, att jag fäster mycket litet afseende härvid. Om kvinnan icke har lust att delta i det politiska lifvet, icke ens att utöfva rösträtt, så tvingas hon ju icke därigenom, att lagen gifver henne rättigheter. — — — Det är icke för kvinnans skull, icke för hennes eget intresses skull, som jag ifrar för att hon skall tillerkännas sina mänskliga rättigheter, utan därför, att dessa rättigheter äro undanhållna, lika godt hvem. Icke för kvinnans, utan för statens, för samhällets egen skull

önskar jag, att kvinnan måtte få sin rösträtt och valbarhet erkända. Riksdagen, sådan den nu är sammansatt, representerar icke svenska folket, utan på sin höjd manfolket. Det sägs, att kvinnans egenskaper äro så olika mannens, att hon därför icke bör hafva samma rättigheter. Jag vågar påstå motsatsen. Just därför att hennes egenskaper äro olika mannens, bör hon vara representerad vid riksdagen, emedan riksdagen eljest icke representerar folket.» Detta hans yrkande skedde icke »för kvinnans berömmelses skull — jag hvarken klandrar eller rosar henne — utan därför, att erkännandet af hennes rättigheter skulle vara en prydnad för Sveriges lag. Jag vill, att hon inför grundlagen skall vara likställd med mannen, lika väl som hon är det inför strafflagen. Därvid fäster jag mig icke vid, om hon har någon särskild fördel af likställigheten, men jag anser denna vara välsignelsebringande för vårt land. Begagnar hon sedan icke de rättigheter, lagen gifver henne, är detta hennes eget fel och icke längre lagens — — —»

Motionen afslogs emellertid med 53 röster mot 44 — en ganska aktningvärd minoritet.

Bättre utgång fick under samma riksdag förslaget om att »ogift kvinna, som fyllt 21 år, skulle vara myndig att sig och sin egendom själf råda och förestå». Bland invändningarna här emot var dels Liss Olof Larssons, att »behovet af reformen ej märkts i hans hembygd» bland dalakvinnorna, dels den, att »en flicka på grund af sin uppfostran skulle ha svårt att handhafva sina affärer», hvarpå Stackelberg svarade, »att om så verkligen vore förhållandet, vore detta endast en maning att gifva unga flickor en mera tidsenlig uppfostran.»

Motionen bifölls med 120 ja mot 69 nej. Stackelberg ansåg, att ehuru den ej upphäfde all »gifto-orätt», så var den dock ett duktigt steg framåt. Men å andra håll var förargelsen stor och det sades i den konservativa pressen, att »Stockholmsrepresentanterna skattat åt en kosmopolitisk idealogi. De hafva talat och fäktat för kvinnan och djuren och diverse andra idealer — —».

* * *

Det var dock icke endast i riksdagen, som Stackelberg förde svenska kvinnans talan. Han hade långt förut framfört sina tankar i en 1868 utkommen versifierad inlaga »Träkol af Olof Stig.» Det ganska dryga häftet — med bästa vilja kan man icke trots dess bundna och lediga form kalla det diktverk — var genomträngdt af glödande rättskänsla och uttalade en mängd dräpande

sanningar så kraftigt, ofta kvickt och roligt, att det å ena sidan väckte glädje och stridslust, å andra sidan harm och förargelse.

Det utkom just vid en tidpunkt, då kvinnofrågan börjat uppträda med »berättigade anspråk», dock icke så radikala som dem, hvilka Stackelberg uttalar. En ny upplaga utkom 1871. Det dröjde något innan den uppmärksammades. Tidningen »Samtiden» var den första, som upptäckte att det till sitt yttre så anspråkslösa häftet gömde en varmhjärtad och begåfvad personlighet, som icke saknade en fin, och till och med på sina ställen konstnärlig uppfattning. Därefter kom »Tidskrift för hemmet» med en, som man kunde vänta, i högsta grad hänförd anmälan, som dock hade sin ganska starka reservation mot förf:s »tveetydigheter», hvilka »ehuru i sig själfva oskyldiga nog, dock någon gång locka honom med sig ända till gränsen af det tillständiga».

Anmärkningen förefaller för våra dagars läsare nästan ofattlig; vi ha under de sista årtiondena hunnit bli nästan för mycket härdade med hänsyn till blottande erotiska skildringar; en liten beskedlig äktenskaplig sängkamarinteriör kan just icke väcka vår indignation. Det är också helt och hållet en bisak. »Träkol» med dess situationer är en tendens- och programskrift. Den afser att i bilder, så starka som den språksamme och ordrike förf. förmått teckna dem, framställa den rättsliga förnedring som »giftermålsbalken» drager öfver kvinnan, medan mannen gladeligen har alla fördelar på sin sida.

Hvarföre manne tog jag mig en maka,
om icke för att slippa från besvär,
och för att billigt rätter få som smaka,
och se en vänlig min, när min är tvär — —.
Allt hvad hon ärft och allt hvad hon må ärfva
är icke hennes eget, utan mitt;
så ock det lilla hon förmår förvärfva,
så länge arbetsfältet ej är fritt.
Att henne själf och hennes gods fördärfva
har lagen gudilof mig makten gett; —
med »svenska folkets rätt att sig beskatta»
hon åt min myndighet ju kunde skratta.

Att denna skrift ej blef känd och läst så mycket som den förtjänade, är i själfva verket ej underligt, ty dess 330 strofer i

ottave rime verka oerhördt tröttande. Det torde dessutom icke vara någon så alldeles lätt sak — ett litet prof ha vi redan sett här ofvan — att till klangfull vers med »hög flykt» förvandla lagparagrafer och utskottsbetänkanden; för de flesta torde ett dylikt försök uppnå samma resultat som »Olof Stig» i t. ex. följande strof:

Må makar, om de vilja, gärna skitta
emellan sig sitt gods, ej ondt i det;
men må man icke några lagar stifta,
som göra detta till en skyldighet,
än mindre säga: kvinnor som sig gifta,
afhändas därmed sin själfständighet.
Och icke nog att de med mannen dela,
de skola lämna till hans skön det hela —.

Så låter Oscar Stackelbergs motion om gift kvinnas äganderätt i Olof Stigs mun.

Och likväl har vitsen orätt, som säger att i dessa »träkol» finnes ingen gnista. Det glöder däri af om icke en diktares, så dock en människoväns inspiration, den, som väckes af harm öfver orättvist förtryck och som inom sig bär förmågan både att väcka och elda till handling. Det är den som tid efter annan allt från Birger Jarls dagar höjt sin röst till kvinnans förmån; det är den som talar i Olof Stigs upprop till vår tids kvinnor:

Res opp er! — Ingen tid är att förlora.
Hvad frukten I, hvad vänten I väl på?
»De stora synas eder blott så stora
för det på knä I själfva ären små.»
I kännen budet: ora et labora;
man kommer längst med arbete ändå;
I bedt så länge, men om I er resen,
skall i ett nu till dvärg förvandlas resen.

Åt kvinnan, som han vördar och blickar upp till både för hennes karaktär och naturliga stora begåfning, vill han gifva alla en *människas*, en medborgares rättigheter; han vill befria henne ur omyndighetstillståndet, gifva henne tillfälle till utveckling af alla anlag, göra henne till en själfständig, fullmyndig personlighet:

Jag vill att våra döttrar också skola,
 såväl som våra söner, andas fritt.
 Jag vill att syskonen gemensamt sola
 sig i det ljus, för hvilket fädren stridt;
 att systemen må ha rätt till samma skola
 som brodern, för det pund naturen gett;
 att hon, som han, må utan snörlif växa,
 med honom täflande vid samma läxa.

Därför yrkar han först och främst på samskola; denna skall »förmildra mannens grofva seder och höja kvinnan till rättmätig heder»; sedan må hon ta examen till alla lärdomsgrader, stat och kyrka skola öppnas på vid gafvel för henne, hon skall bli affärs-kvinna och spekulera på börsen, hon skall bli folkrepresentant, domare och kronofogde, hon skall vid giftermål icke följa det knappt mer än 100-åriga bruket att bortlägga sitt lagligt fäderne-ärfda namn: »det föll ej in Kristina Gyllenstjerna att kasta bort sitt namn — hon bär det än». Kort sagdt: man och kvinna skola i allt vara likställda inför lagen, det är Olof Stigs uppfattning af rättvisa: »ej amazon, men håller ej slafvinna, hon vare kvinna och medborgarinna». Att han i sitt reformnit öfvervärder lyckan för kvinnan af att taga examen och bli kompetent till hvarjehanda ämbetsmannayrken och att han undervärderar betydelsen af att »idka kvinnoysslor» vid nål och gryta, väfstol eller ten är en missriktning, som han delar med många andra af den s. k. kvinnoakens målsmän. Men emot öfverdriften har redan en nyttig reaktion hunnit uppstå samtidigt med att kvinnans ställning som medborgarinna är erkänd och stadgad. Öfvergångstiden med dess förvirring inåt och utåt torde lida mot sitt slut; och kvinnans verksamhet i hemmet erkännes mer och mer såsom ett ädelt, både själfständig tanke och kunskap högt kräfvande *arbete*, af lifsvikt för industri och samhälle.

Åt den som beskärnade sig öfver äktenskap med kvinnor, uppfostrade efter Olof Stigs program, svarar han, att de enda äktenskap, som äro sanna, byggas på kärlek, och denna utjämnar alla lagparagrafer. För öfrigt:

»I äktenskapet är min politik:
 Hon lyde honom och han lyde henne!
 En rättvis paragraf och kärleksrik.»

Vid den tid då »Träkol» ånyo utkom, 1871, ansågo de flesta de däri uttalade idéerna omöjliga att förverkliga. Förf. erhö

både loford för sitt mod och hån för sina »trivialiteter». Det förra bestods honom högljudt i Carl von Bergens tidskrift »Framtiden», som prisade »den med öfverlägsen talang affattade stridskriften »Träkol», hvilken afgaf en kraftig och behjärtansvärd protest mot en af de största orättvisorna i vårt samhällslif: kvinnans osjälfständighet och i flera hänseenden rent af förtryckta ställning.» Det senare kom till synes i Aftonbladet. På detta svarade han:

»Hela min sträfvan har gått ut på att framhålla några af de många maktmissbruk, som i afseende på kvinnans ställning till mannen och tack vare fördomen och den råa styrkan, tillvällat sig laglig kunskap och lyckats så tillknyta bindeln för rättvisans ögon, att hon icke mer förmår skilja mellan lag och rätt. För öfrigt är det ganska sant att mina stackars 'Träkol' förete en 'mängd trivialiteter', såvida detta ord får öfversättas med 'hvardagligheter', men hvems är felet? Att män misshandla sina hustrur och lagligen förskingra deras egendom, att sönerna gynnas på döttrarnas bekostnad, att kvinnorna inalles af lag och bruk tillfogas allehanda oförrätter, äro tyvärr ledsamma hvardagligheter, men icke kan deras tillvaro gärna läggas mig till last. Vore det så, då skulle de snart vara afhulpna — —».

Att han aldrig tänkt sin »dikt» bedömd som direkt skönlitterär eller poetisk produkt, synes af dess inledningsstrofer, däri det heter:

— — För sakens skull jag ämnar allt fördraga,
fåfångans skinn må svida aldrig så,
och min pegas tar gerna dubbel aga,
om därvid skonas en af dessa små — —.

Utom »Träkol» offentliggjorde han endast några få poem i »Tidskrift för hemmet», den svenska kvinnans dåvarande organ, numera efterträdt af »Dagny».

Dessa jämte ännu några tillfällighetspoem bildar en första afdelning i den 1890 utgifna samlingen »Ur Olofs Stigs efterlämnade papper jämte Träkol», och torde denna samling vara hufvudsumman af friherre Stackelbergs poetiska alstring. Man finner här också några smärre stycken, som göra fullt skäl för benämningen dikter. Man möter i dem verklig poesi, skön och skär, och dock glödande af kärlek; i kraft af denna mäktiga känsla var Olof Stig ej blott rimmare och banbrytare för kvinnan, han ägnade henne äfven sin hyllning som man och diktare.

Med Stackelbergs stränga fordran på renhet inom konsten och den skarpa begränsning han har för ordet »skön», var det nästan naturligt att han skulle draga i härnad mot professor Kronbergs berömda »Jagtnymf». Lifligt erkännande konstnärens stora färgkonst, försökte han väcka offentlig opposition mot konstnärens motiv och riktade sig särskildt skarpt mot alla dem, som i press- och konstnärskretsar ej funnit ord starka nog att prisa den nya taflans öfverlägsna skönhet.

»Vi äro icke skrymtare», skref han bl. a., »sanningskärleken affordrar oss den bekännelsen, att för våra ögon den högsta jordiska skönhet uppenbarar sig i kvinnogestalt, och att denna skönhet icke kan höjas af någon klädebonad eller andra smycken än rent andliga prydnader — —. Hvad som sårar oss hos den kvinnoskepnad hr Kronberg framställt, är således icke att hon är *blottad*, utan att hon är *blottad på skönhet* — —».

Naturligtvis fick Stackelberg lida mycken smälek för sin djärfhet att ha en tanke motsatt »allmänna meningen» — —. Det hela påminner i ett och annat om den i våra dagar riksbekanta striden om Operakällarens nymfer.

* * *

Stackelberg stod ännu i sin fulla lifskraft, när den tid kom, då han enligt lag var pensionsmässig. Han fick, som redan är nämnt, afgå utan att det ens sattes ifråga att han skulle kvarstanna. Detta grämde honom djupt, men på samma gång jublade han öfver, att *nu* skulle han riktigt på allvar börja verka för sina idéer. Strax därpå insjuknade han dock svårt, och det skönjdes snart, att döden nalkades.

Nu greps han af oro: han ville icke dö, han ville lefva, lefva för att visa, att ännu var han ej uttjänad, ännu var han verksamhetskraftig, ännu fanns det stål i hans vilja, tankar i hans hjärna. Han ville lefva för att se dessa tankar taga gestalt och gå framåt. Men sjukdomen spreds vidare, och döden var obeveklig. Det sista han yttrade under plågorna, strax innan ett slag-anfall förlamade hans tunga, var: »Här förslår ingen filosofi.»

Som en af de främsta förkämparne för den svenska kvinnans sociala frigörelse är Berndt Oscar Stackelberg särskildt värd att af henne med tacksamhet ihågkommas.

Cecilia Bååth-Holmberg.

Ett »unghögerprogram».

Adrian Molin: Svenska spörsmål och kraf. 2:dra upplagan.

Georg Brandes säger, att man på äldre dagar hälst icke bör återse vare sig de personer eller de böcker, man svärmade för vid aderton års ålder, emedan missräkningen då skulle bli alltför stor. Jag misstänker, att detsamma gäller skriftställares förhållande till sina ungdomsarbeten. Eller för att nu bara tala om oss vanliga dödliga — låt oss tänka på det intryck vi nu för tiden få af våra egna bref från tiden omkring 20-års-åldern: vanligen skämmas vi en smula vid genomläsningen, kanske rent af till den grad, att vi inte ens gitta sluta den. Åtminstone förutsätter jag detta, eftersom det utan tvifvel stode illa till med vår utveckling, om så inte vore fallet.

Men står det så till med bref, som vanligen få gulna i byrå-lådorna, hur skall det då inte vara med tryckalster, som oåterkalleligen framlagts för allmänhetens ögon! Klokast vore det nog af författarne, och särskildt af hr Adrian Molin, att med sina ungdomsskrifter göra som Geijer, hvilken i sina »Minnen» säger sig aldrig ha återläst sin ungdomliga programskrift: »Hvilka fördelar kunna vid människors moraliska uppfostran dragas af deras inbillningsgåfva?» Och detta, fast det är om denna skrift, som Geijer också säger, att om den bär präge af den stämning, hvarunder den författats, så visar den »en kraft, som begynner känna sig och däraf har sin glädje».

Något ditåt skulle också kunna sägas om »Svenska spörsmål och kraf». N. b. med den modifikation af omdömet, som måste göras, då det öfverflyttas från originalet till imitationen. Att vi nämligen här ha att göra med »des grossen Vaters kleiner Sohn», är påtagligt inte bara för den, som förut känner till författarens Geijer-studier i Nordisk tidskrift och Ord och bild. Det framgår af det sätt, hvarpå han oupphörligt i sin bok återkommer till Geijers utvecklingsgång och åsikter; för öfrigt förkunnar han det rent ut, när han, s. 165, jämför situationen nu med den för hundra år sedan och hoppas, att en ny götisk riktning nu måtte lyckas skapa en enhetlig svensk odling.

Man måste också medge, att tidpunkten är frestande till försöket att gräfva Geijer upp ur mullen. Om tidshändelserna drefvo den unge Uppsaladocenten Geijer att i Sverige söka införa det nittonde århundradets germanska reaktion efter all den desillusionering, som franska revolutionen efterlämnat i sinnena, så begriper man, att det är speciellt frestande för en våra dagars Göteborgsstudent att försöka någonting liknande för det tjugonde århundradets Sverige. För sena tiders Göteborgare är företaget ju väsentligen underlättadt, inte bara därför att Göteborgs högskola i Vitalis Norström fått en Benjamin Höjer, som om också ej i snille, så dock i popularitet vida öfverglänsar den store filosofen. För Erik Gustaf Geijer återstod uppgiften att bilda »historisk skola», men för Adrian Molin är det besväret redan undångjordt genom professorerna Stavenow och Kjellén. Och på grundvalen af samtliga dessa herrars mer eller mindre öfverensstämmande lärdomar, plus sina egna verkligt aktningvärda och som jag hoppas en gång äfven för vetenskapen fruktbringande Geijerstudier, sätter förf. ihop en bok, som sammanför alla de många olikartade ämnen, dem Geijer portionerade ut på sina tre raskt efter hvarandra följande programskrifter. Och eftersom Molin har starkare ryggsöd, vågar han sig in äfven på dagspolitiken och faller där-om i tryck tvärsäkrare omdömen än hvad Geijer på den tiden ens i bref vågade göra.

En blick på originalen visar ju, att Geijer verkligen inte 1809 docerat den lillgamla visdom han senare i sina Minnen påbördar sig själf från denna tid: »Här behöfs ett nytt uppslag i sakerna! Nu skulle jag vilja bjuda handen till en ny Kalmarunion». Men hr Molin är inte rädd för vare sig historiska domslut eller profetior: hans lösen är en ny svensk-norsk union på solidare grund än den gamla och han vet, att nu stundar för Sverige en ny storhetstid. Finlands öde är däremot för honom redan besegladt i den — naturligtvis — fäfänga kampen mot »lifvets stora brutala realiteter» eller »kulturfaktorer», bajonetterna.

»Och Europa äser skådespelet med lugn», konstaterar hr Molin på sitt eget gentlemannalika språk. »Det är bara några små kulturfolk, som knyta näfven i byxfickan och grymta något om våld och rättskränkingar. — — — De vilja icke se den sanningen in i ögonen, att den kultur, hvaröfver de äro så stolta, betyder ändå här i världen bra litet».

Efter detta borde det ju egentligen inte återstå något annat

för dessa »små kulturfolk» än att så stillsamt som möjligt lägga sig ned att dö — så framt vi inte, i enlighet med Wicksells förmenande, borde säga till Ryssland som hönsen till räfven: »kom hit, snälla räf, så ska' vi lära dig att bli vegetarian!»

Men lyckligtvis få vi af hr Molin veta, att det finns en kultur i världen, som verkligen har hans gillande och som också kan bli det tecken, i hvilket svenskarna skola segra. Vi få veta, att när Preussen 1871 besegrade Frankrike, »då vann germanism öfver romanism», »då slog i viss mening förlossningens timme för Sverige», »då bröts gallicismen i Sverige», och svenska tänkesätt ha arbetat sig fram under inverkan af »det starka tyska statslifvet, det sunda tyska folklifvet och den djuplagda tyska vetenskapen». Och när vi sålunda, som Kellgren säger om Thorild, gjort

»det stora tyska språnget
till källan af det höga
det sanna och det sköna»,

kunna vi lugnt håna den af Bismarcks klack krossade arffjenden och trotsa »gallicismens» gift, d. v. s. den ur upplysningsfilosofien och revolutionen utgångna liberalismen.

Denna är ett spöke, som förf. målar con amore med horn och klöfvar, för att riktigt få piska det, precis som Geijer i sina ungdomsskrifter målar upplysningen; och när han så piskat sig förbi och andtruten utan att ändå lyckas få lifvet ur odjuret, erinrar han sig plötsligt — som man för sin egen heders skull måste göra med en obesegrad fiende — att den är ett segliffvad vidunder, som behärskat svenska folket i nära tre fjärdedels århundrade. Tydligen måste han för att få fienden så mycket fruktansvärdare räkna äfven det gamla landtmannapartiets tid och den Boströmska regeringen med till liberalismens »klang- och jubeldagar», och är det *detta* han menar med liberalism, skall jag också gärna vara med om att piska den och erkänna, att den varit »doktrinär och i det hela utan känning med landets historia och tidigare utveckling.» Men om förf. använder samma språkbruk som annat folk, har man svårt att se, att liberalismens egentliga period hos oss räckt längre än de 40 åren omkring 1830—1870. Och rätt mycken känning med Sveriges historia och tidigare utveckling måste man dock medgifva fanns åtminstone hos dess äldre profeter, t. ex. Johan Gabriel Richert — och Erik Gustaf Geijer.

Jag har först omnämnt den politiska afdelningen af Molins bok, »Sverige och Europa», ty där finner man egentligen nyckeln till

förf:s uppfattning i alla öfriga frågor. Ett bestämdt svar finner han nämligen på samtliga de spörsmål han uppställer; ingen gymnasist i 7:de kan ha en mera detaljerad och afslutad lifsåskådning än hr Molin. Och det är icke mer än rättvist att erkänna, att han på områdena religion, kultur och sociala frågor har mycket att säga, som man med glädje skrifver under, både när det gäller kritiken af det gamla och önskemålen för det nya. Om kapitlet »religionen och kyrkan» t. ex., är det knappast för mycket sagdt, att det i det stora hela ärligt sjunger ut hvad de bildade klassernas religiöst vakna personligheter verkligen tänka om vår raskt murknande statskyrka.

Samma ärliga protester möta vi också i kapitlet om konsten, ehuru förf. där lider af en märkbar oreda i begreppen, samt i kapitlet om uppfostran, ehuru hans välvishet där framträder nästan bastantare än på andra håll, hvilket icke vill säga litet. Äfven förf:s utpräglade stats- och jordsocialism, hans uppfattning af socialdemokrati, emigration och »militarism» samt hans stora förhoppningar på smålandtbruket delar undertecknad fullkomligt — för så vidt jag nu verkligen kan anses begripa mer däraf än »våra byråkrater», om hvilka förf. älskvärdt säger, att de »förstå affärer så mycket som åsnor»! Märkligt nog vinner inte nykterhetsrörelsen riktigt hans gillande, och sedlighetsfrågan tiger han med, åtminstone för så vidt den inte rör modern skönlitteratur. Åtskilligt torde man dock kunna sluta sig till af hans åskådning eller kanske rättare *stämning* i kvinnofrågan, ty där kommer det ungdomligt lyriska starkast fram, om också ej från dess fördelaktigaste sida.

* * *

De 42 första sidorna af boken upptagas af kapitlet om »Familjen», där förf. vid sidan af ärligen sagda sanningar om förhållandet mellan föräldrar och barn, också företar en summarisk vidräkning med förhållandet mellan man och kvinna. Här är allting i olag: »Mannen stödjer icke kvinnan och kvinnan är icke längre mannen till en hjälp. Kvinnan behöfver intet stöd och hon vill ingen hjälp ge». Och så få vi de gamla och dock evigt unga teorierna till lifs: kvinnans absoluta naturbundenhet och moderskapet som hennes enda lifsuppgift samt den däraf följande nödvändigheten, att hennes arbete utom hemmet är »förenligt med hennes naturliga förutsättningar som kvinna». I statslifvet och inom kyrkan har hennes »lätta fantasi och ömma känsla» ingen

plats; »personlighet och en åskådning för lifvet får en kvinna blott genom mannen — formens och tankens herre».

Som det nu gestaltat sig, har kvinnan emellertid lärt sig »att föredraga en prekär ställning som arbetsneutrum framför sin rätta uppgift som hustru». Felet är naturligtvis kvinnorörelsens, som hittills »stormat fram ohejdad i ungdomliga öfverdrifter såsom hvarje ung och stark rörelse», men som hr Molin nu tycker det kunde vara på tiden att hejda en smula. Det är statens plikt att reglera hennes arbete och »befria mannen-familjeförsörjaren från all onödig konkurrens med den lösa kvinnan på arbetsmarknaden», liksom också att sätta bom för arbetet på upphäfvande af mannens målsmanskap. Och med 1:sta Mosebok och Sveriges rikets lag i handen — »en bok, hvarom kvinnosakskvinnorna tala mycket men veta litet» — ställer sig Adrian Molin nu i vägen för kvinnorörelsen, lika bredbent och skolpojksdryg som någonsin kamraten Elon Wickmark med sin Lily Braun och sina statistiska tabeller.

Ja, hr Molin, kvinnosakskvinnorna kännas gärna vid sin svaghet all, kanske till och med bättre än Ni själf gör det, men så okunniga äro de dock inte, att de låta sig hänvisas till oriktiga lagparagrafer utan att protestera. Lagen om gift kvinnas rätt att själf förvalta sin arbetsförtjänst är af 1874 och inte, såsom Ni äfven i andra upplagan påstår, af 1898, hvilken senare lag däremot erkänner hustrus rätt att göra gäld samt underlättar villkoren för boskillnad. Och om kvinnosakskvinnorna, såsom Ni påstår, ändå »allt fortfarande skräna efter» rätten att förvalta egen arbetsförtjänst, så beror det på, att de bättre än herr Molin känna till de stora inskränkningar denna rätt i gällande praxis är underkastad — ända därhän att det är ovisst, om hustrun får behålla förvaltningsrätten, därest hon omsatt sin arbetsförtjänst i något annat än pengar¹⁾. Kvinnosakskvinnorna göra därför klokt i att lämna hr Molins mer eller mindre originella funderingar öfver målsmanskapet såsom gällande icke hustrun utan familjen (!), fullständigt åt deras värde, tills han litet bättre studerat den äktenskapslagstiftning han här utlägger. Sak samma med hela hans kvinno-psykologi; vi kunna lugnt säga om den som professorn sade till tidningsreferenten, hvilken frågade, om han möjligen missuppfattat

¹⁾ Vi kunna här bl. a. anbefalla ett lättfattligt och billigt arbete af en känd kvinnosakskvinna: »Den svenska gifta kvinnans rättsliga ställning i familjen och samhället» af Maria Cederschiöld.

hans föreläsning: »ja, det har Ni visst, men det gör rakt ingenting!» De utfall mot kvinnan man här och där hittar i boken: om »kvinligt hysteriska nerver», om »sysslolösa öfverklassdamer», som roa sig med fattigvård, om att Sverige borde ha tvingat Norge till respekt för unionen, »såsom man uppfostrar en själfsvåldig kvinna» ¹⁾ — de synas endast ha till uppgift att tydligt förråda förf:s ålder.

* * *

Och dock — om man sparde sina ungdomsskrifter till ålderdomen, så blefve de aldrig skrifna, och så pass stark fläkt af Geijers stora ande ligger verkligen bitvis öfver dessa »temperamentsfulla» blad, att vi kunna vara glada åt att de blifvit skrifna, innan förf. ännu fått förstånd tillräckligt att tåga, och medan han ännu, viktig och orubbligt allvarlig som — förlåt mig — *som en äkta norrman*, i skyddet af den pangermanska själfhärligheten tors svänga gisslet öfver kyrka och stat, män och kvinnor, kända och okända. Ty om väl många af dem han summariskt affärdar, exempelvis kvinnorna, kunna hänföras just till den stora kategorien af de för honom okända, så dra de däraf endast samma slutsats som den gamla studentstäderskan om sina kandidater; »det ryms inte allting i hufvena på dem!»

Dem han verkligen känner träffar han i stället så mycket skarpare, ju mera ungdomligt hänsynslös han är, och det måste sägas, att det mästa i vårt samhällslif, som han afbasar, förtjänar ett grundligt kok stryk, och att vi gärna se saken skötas af en ung sporttränad arm, ty de unga krafterna äro vi inte bortskämda med i vårt gamla land. Icke håller äro vi bortskämda med män, som kunna, för att begagna ett gammalt litteraturhistoriskt uttryck, »vända ryggen åt den nya skolan och visa tänderna åt den gamla». Säkerligen är det också dessa omständigheter, som förklara bokens framgång och på så sätt göra den värd en vidlyftigare recension än den på grund af sina många svagheter egentligen vore berättigad till.

Vill förf. verkligen på allvar spela rollen af Erik Gustaf Geijer, tillönska vi honom framför allt ett grundligt »affall» från sin egen själf tillräckighet. Efter en sådan »Umwertung aller Werthe» komma nog hans böcker att undergå den klädsamma förvandling, som en stark inre kris plägar frambringa hos hvarje utvecklings-

¹⁾ Kurs. af L. W.

möjlig personlighet och som alltid resulterar i *flere spørsmål och färre kraf* — på andra åtminstone. Som det nu är, kommer hans debutarbete alltför ofta att osökt erinra oss om en af hans fraser: »naiviteten är en politisk dödssynd». — Hvarför icke en litterär?

Lydia Wahlström.

Litteratur.

—————

Den hvita slafvinnan. Roman af *Elisabeth Schöyen.*

Titeln på denna bok anger tydligt ämnets beskaffenhet. Den handlar om en af de värsta skamfläckarna på vårt moderna samhälle, och dess innehåll är sådant som, en gång läst, knappast glömmes. Icke som skulle arbetet i sig själf tillhöra det fängslande slaget, det är tvärtom, som roman betraktadt, så underhålligt, att man för sakens skull hade önskat något helt annat. Författarinnan har tydligen velat göra sin bok lättläst och populär genom en tillsats af litterära godtköps effekter och i stället för en enkel, objektiv skildring, får man till lifs en romantiserad framställning, späckad med haremsscener, spåkvinnor, förgiftade halsband och allehanda lättare följetongstillbehör. Om karaktärsskildring kan ej ens bli tal, man kan ej gärna tänka sig en bok mera renons på detta element. De handlande personerna, hjältinnan icke frånräknad, röra sig som marionetter, och intet spår af individuell lif lyser upp deras väg. Danska småborgare, engelska lorder, sultanen själf med gemåler, »favoriter», döttrar och slafvar, spekulanter och säljare inom den afskyvärda »hvita slafhandeln» alla skymta de förbi lika överkliga, lika blottade på anda och lif.

Men trots dessa brister, mera djupgående än blotta tekniska ofullkomligheter, kan ingen tänkande och kännande människa läsa boken utan att gripas i hjärta och samvete.

Man kastar bort den otympliga litterära omklädnaden och ställer sig inför det nakna faktum att det öde, som i boken drabbar en oskyldig och godtrogen dansk flicka, har delats och delas dagligen af mångfaldiga hennes medsystrar i våra civiliserade länder, och man frågar sig, om icke en långt allmänare kamp, än den som nu kämpas af ett litet fåtal, borde och skulle upptagas för att uppspara de män och kvinnor, som bedrifva detta det nesligaste af alla yrken. Och det är just en sådan fråga eller rättare en öfvertygelse om att hela samhället är delaktigt i att dylika dåd i stor utsträckning kunna begås, som boken velat verka. Det lider intet tvifvel att förf. själf besjälats af en brin-

nande indignation och en verklig hänförelse, och dessa känslor smitta, äfven om de komma till oss genom ett språkrör, som icke är det bästa och det mest direkta man kunnat önska.

Det är möjligt — liksom det vore i hög grad önskvärdt — att »den hvita slafvinnan» på sitt område skall åstadkomma någonting jämförligt med hvad »Onkel Toms stuga», och »Ned med vapnen» gjort på sina. Elisabeth Schöyen når alldeles icke upp till Harriet Becher Stowe, och icke håller till Bertha Suttner, men det är idén som antänder, och en dåligt skrifven roman eller visa når ofta längre än ett formfulländadt tal. Låt oss hoppas att författarinnans ärliga mening och själfva sakens förfärande allvar får tala till så många som möjligt; då har boken haft en verklig mission att fylla.

F. E.

— * —

Föreningsmeddelanden.

Vid **F. B. F:s kretsmöte i Motala** den 14—15 juni kommer att närvara flera af Förbundets styrelseledamöter och förbundsmedlemmar i Stockholm. Bland dessa märkas fru Anna Höjer, fröken Math. Silow, fröken Gertrud Adelborg, fröken Sigrid Ulrich, fröken Sigrid Björklund, fröken Ida von Plomgren och Fröken Anna Gustafsson.

Följande föredrag komma att hållas: »Hur bör en förbundsrets lämpligast begynna sin verksamhet?», inledningsföredrag af fröken Ebba Lindencrona, Malmö. — »Om kretsbibliotek» inledningsföredrag af fröken Ruth Grönvall, Helsingborg. — »Den praktiska och ideella betydelsen af kvinnans insats i det fosterländska arbetet», föredrag af fröken Gertrud Adelborg. — »Användandet af kvinlig betjäning på utskänkningsställen och i badhus», inledningsföredrag af fru Anna Höjer. »Hvarför är medborgerlig kunskap nödvändig för oss kvinnor», föredrag af fröken Sigrid Björklund. »Förbättrandet af fabriksarbeterskornas bostadsförhållanden», föredrag af fröken Sigrid Ulrich.

*

Studieresa till Danmark för studerandet af Sorö »Lærerindeskole for Husholding» och därmed beslätade läroanstalter kommer med anslag från Förbundet att i sommar företagas af fröken Gertrud Adelborg.

*

En internationell rösträttskongress kommer att hållas i Köpenhamn 6—11 aug. Kongressen är den första som hålles sedan den i Berlin 1904 bildade internationella alliansen för kvinnans politiska rösträtt, till hvilken Australien, Danmark, England, Förenta staterna, Holland, Norge, Tyskland, Sverige och Ungern anslutit sig. Alla dessa länder skola representeras vid mötet, Förenta staterna bl. a. af så framstående kvinnor som Mrs. Carrie Chapman Catt och Rev. Anna Shaw, men ytterligare sex länder skola sända delegerade, nämligen: Finland, Frankrike, Island, Kanada, Nya Zeeland och Schweiz.

*

Telegram till Finland. Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtts verkställande utskott har med anledning af de viktiga händelserna i Finland tillsändt Finsk kvinnoförening och Finska kvinnoaksförbundet Unionen, Helsingfors, ett så lydande telegram: »Å svenska kvinnors vägnar sändes hjärtlig, systerlig lyckönskan till vunnit fullt medborgarskap».

*

Från skilda håll.

Finland: »Vår stora fråga löst».

Under ofvanstående rubrik skriver »Hufvudstadsbladet» i Helsingfors för den 31 maj bl. a. följande: »Samtliga stånd ha antagit propositionen om ny landtdagsordning och vallag. De smärre ändringsyrkanden, som framstälts, äro af ingen som helst allmänare betydelse och torde väl ej heller leda till något resultat. Man kan alltså, sedan regeringens förslag godkändts af landtdagen, redan nu anse representationsreformen definitivt genomförd.

Den viktigaste, mest ingripande lagstiftningsakt, som i vårt land sett dagen, har härigenom skapats. Klara, enkla och tydliga framstå grundlinjerna af den representation, som härefter skall företråda det finska folket. Landtdagen bildar en kammare och sammanträder hvarje år. Rösträtten är direkt och allmän, utsträckt till alla till mögen ålder komna finska medborgare, män och kvinnor, endast med ett fåtal ur principiell synpunkt oundvikliga undantag. Valen förrättas enligt en proportionell metod, som säkerställer äfven minoriteternas rätt. Valbar till landtdagsman är utan afseende å boningsort en hvar, som är valberättigad». Med skäl kan alltså tidningen framhålla, att Finland genom den nu beslutna representationsreformen blifvit ett föregångsland. Det nyaste är väl det, att kvinnan utan någon inskränkning tillerkänts samma medborgarrätt som mannen. Härom säger Hufvudstadsbladet: »Genom att kvinnorna tillagts både valrätt och valbarhet har det politiska lifvet tillförts ett nytt element, som säkerligen skall bli en faktor af stort värde för utvecklingen».

*

»Den danska kvinnans kommunala rösträtt. Vid de i dessa dagar infallande valen i vårt södra grannland kommer nedanstående interpellation att vid hvarje valtribun i hela landet tillställas de olika kandidaterna till besvarande:

»Dansk Kvindesamfund», som består af 30 föreningar öfver hela landet, och »Danske Kvindeforeningens Valgretsforbund», som representerar 11 själfständiga kvinnoföreningar och flera landsortsafdelningar, framställa det spörsmål till kandidaterna, om de vilja verka för att vid nästa riksdag antages en lag om kvinnans kommunala rösträtt och valbarhet på samma villkor, som för män, så att den danska kvinnan i detta hänseende erhåller samma rättigheter, som våra systrar på Island, i Sverige, Norge och många andra länder».

*

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften DAGNY*.

Upplysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *alla hvardagar kl. 3—4 e. m.*

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Anmälan.

Dagny utkommer 1906 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj, och detta i sin egenkap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör

Stockholm.

Anonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Riks. Tel. 97 83.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.